

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
КАФЕДРА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ
ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему:

*“Психолінгвістичні особливості
мовленнєвого бар’єра в дорослих під час
спілкування іноземною мовою”*

Виконав: здобувач 2 курсу,
групи ПС-21-1вм
спеціальності 053 «Психологія»
Васильєва А.Ю.
Керівник: Гаркуша І.В.
PhD з соц. ком., доц.

м. Дніпро
2023

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи здобувача

Васильєвої Анни Юрїївни

на тему: «Психолінгвістичні особливості мовленнєвого бар'єра в дорослих під час спілкування іноземною мовою»

Кваліфікаційна робота здобувача 2-го курсу, спеціальності 053 «Психологія» (у форматі магістр) (Університет імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи) присвячена проблемі психолінгвістичних особливостей мовленнєвого бар'єра в дорослих під час спілкування іноземною мовою.

У кваліфікаційній роботі теоретично узагальнено та емпірично верифіковано психолінгвістичні особливості мовленнєвого бар'єра в дорослих під час спілкування іноземною мовою та визначено засоби їх оптимізації.

У теоретичному розділі з'ясовано, що мовленнєві бар'єри є комплексним явищем, яке належить до комунікаційних бар'єрів. А оскільки мова і мовлення – одні з найважливіших засобів соціалізації та розвитку, пов'язані з мисленням як одного індивіда, так і з менталітетом цілої нації, країни, то мовленнєві бар'єри під час спілкування іноземною мовою детерміновані водночас й індивідуально-психологічними (темперамент, екстраверсія/інтроверсія, особливості поведінки), і національними характеристиками (географічні, історичні та політичні чинники).

Виокремлено, що завдяки напівструктурованому інтерв'ю, детальному анкетуванню, спостереженню та психодіагностичним методикам стало можливим дослідити ознаки, причини появи мовленнєвих бар'єрів та особливості їх прояву в дорослих громадян України.

Виявлено і описано види мовленнєвих бар'єрів: психологічний та непсихологічний (незнання мови, неможливість спілкуватися на належному рівні через певні фізіологічні вади); ситуативний та сталий (як підвиди психологічного мовленнєвого бар'єра). Встановлено, що ситуативний мовленнєвий бар'єр для кожного конкретного респондента може проявлятися чи не проявлятися залежно від стану під час спілкування іноземною (у емоційно припіднятому стані після позитивних результатів або ж у відчаї через поразку), від його ролі (студент, викладач, керівник, підлеглий тощо), певної ситуації спілкування (дружня бесіда, іспит, прийом на роботу) та адресата мовлення (особа знайома чи незнайома, старшого чи молодшого віку, з вищим чи нижчим рівнем володіння мовою, з кращою або гіршою зовнішністю/соціальним статусом тощо). Психологічний та непсихологічний види бар'єрів можуть бути наявні в деяких мовців одночасно і посилювати одне одного, зокрема за умови, що мовці володіють іноземною мовою на низькому рівні.

Результати дослідження свідчать, що заявлений в анкеті респондентом мовленнєвий бар'єр або його відсутність не завжди відповідають дійсності, оскільки частина опитуваних ототожнюють бар'єр з невисоким рівнем мови, а не з навичками користування нею, у той же час навпаки, опитувані, в яких високий рівень мови, можуть не виділяти незначний ситуативний бар'єр.

Помічено, що чим більша ситуативна тривожність у порівнянні з особистісною під час або відразу після відповіді іноземною, тим сильніший психологічний бар'єр у говорінні мовця.

Проаналізовано за допомогою порівняння психолінгвістичних даних текстів іноземною та рідною мовами, що наявність слів-паразитів (ембол), завеликої кількості слів-зв'язок та повторів слів не завжди свідчать про психологічний мовленнєвий бар'єр, це може бути об'єктивний мовленнєвий бар'єр через нестачу словникового запасу, проблеми із запам'ятовуванням, побудовою речень, недостатню практику говоріння або пригадування інформації під час спонтанного мовлення.

Встановлено, що наявність хезитаційних пауз з повторами слів з метою самовиправлення може означати невпевненість, залежність від оцінки оточуючих і опосередковано ситуативний мовленнєвий бар'єр.

Визначено, що природність звучання висловлення, відсутність психологічних бар'єрів не тотожні високому рівню володіння іноземною мовою. Доволі часто респонденти, які не мають хвилювання з цього приводу, не вивчають мову досконало. І навпаки, особи з високою внутрішньою напруженістю – ті, хто бояться негативної оцінки, чий рівень упевненості в собі залежить від досягнень, результатів, думки оточуючих, мають більший успіх у вивченні мови та її реалізації на практиці.

Проаналізовано, що найуспішнішими в подоланні мовленнєвих бар'єрів є особи, яким характерні такі показники: високий рівень перфекціонізму, орієнтованого на себе; високі (набагато вищі від норми) показники сили волі, настійливості та самоконтролю; активність, комунікабельність, відповідальність; темперамент за типом Дослідника або Керівника, високі показники пам'яті.

Виявлено, що ранній початок вивчення мови впливає не стільки на рівень володіння мовою, скільки на впевненість у комунікації. Низька ефективність вивчення мови після 12 років не підтверджена.

За напівструктурованим інтерв'ю було встановлено, що найкращою умовою для подолання психологічного бар'єра під час спілкування є наявність максимально сприятливих умов: позитивного настрою мовця, невимушеної ситуації (дружня бесіда) та комфортного адресата, а також відсутність прямої критики, підкреслення позитивних моментів та досягнень. Якісне спілкування іноземною під час вивчення та практики мови в сприятливій атмосфері може створити інший контекст для особистості й таким чином змінити її поведінку, прояви, будуючи нові нейронні зв'язки в мозку, по типу роботи на психотерапіях.

Перспективою подальшого дослідження вважаємо більш детальний розгляд ситуативного та сталого психологічних мовленнєвих бар'єрів, поглиблене вивчення зв'язку когнітивних здібностей мовця, таких як логічне мислення, пам'ять та увага, з психологічним мовленнєвим бар'єром, пошуки його подолання за допомогою створення тренінгів, проведення експерименту з метою вимірювання результатів.

Перелік ключових слів: мовленнєвий бар'єр, ситуативний мовленнєвий бар'єр, сталий мовленнєвий бар'єр, психологічний мовленнєвий бар'єр, коефіцієнт емболії, хезитаційна пауза, ситуативна тривожність.

SUMMARY

Language Barrier Psycholinguistic Features among Adults in Foreign Language Communication

Master's Degree Project of the 2-th year student, subject «Psychology» (Alfred Nobel University, Dnipro, Ukraine, Department of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social Work) is devoted to the problem of psycholinguistic features of the speech barrier in adults during the communication in a foreign language.

In the qualification work, the psycholinguistic features of the speech barrier in adults during communication in a foreign language are theoretically summarized and empirically verified, and the means of their optimization are determined.

In the theoretical section, it is clarified that speech barriers are a complex phenomenon that belongs to communication barriers. And since language and speech are one of the most important means of socialization and development, related both to the thinking of the individual and the mentality of an entire nation, country, speech barriers during communication in a foreign language are determined by individual and psychological characteristics (temperament, extraversion/introversion, behavioral characteristics), and at the same time national and territorial factors (geographical, historical and political factors).

It was highlighted that thanks to a semi-structured interview, detailed questionnaire, observation and psychodiagnostic methods, it became possible to investigate the signs, reasons of speech barriers and the peculiarities of their manifestation in adult citizens of Ukraine.

Types of speech barriers are identified and described, such as: psychological and non-psychological (lack of knowledge of the language, inability to communicate at an appropriate level due to certain physiological defects); situational and permanent (as subspecies of the psychological speech barrier). It was established that the situational speech barrier for each specific respondent may or may not be manifested depending on the state during communication in a foreign language (in an emotionally elevated state after positive results or in despair due to defeat), on his/her role (student, teacher, manager, a subordinate, etc.), a certain communication situation (a friendly conversation, an exam, hiring) and the addressee of speech (a person familiar or unfamiliar, older or younger, with a higher or lower level of language proficiency, with better or worse appearance/social status, etc.).

Psychological and non-psychological types of barriers can be present in some speakers at the same time and reinforce each other, in particular, provided that the speakers have a low level of foreign language skills.

The results of the study show that the speech barrier declared by the respondent in the questionnaire or its absence does not always correspond to reality, since some of the respondents identify the barrier with a low level of language, and not with the skills of using it, while on the contrary, the respondents who have a high level of language, may not highlight an insignificant situational barrier.

It was noticed that the greater the situational anxiety is, when compared to the personal anxiety during or immediately after the foreign language response, the stronger the psychological barrier in the speaker's speech is.

It was analyzed by comparing psycholinguistic data of texts in foreign and native languages that the presence of parasitic words (embolus), too many linking words and word repetitions do not always indicate a psychological speech barrier, it can be an objective speech barrier, which may appear because of a lack of vocabulary, problems with memorization, construction of sentences, insufficient practice of speaking or recalling information during spontaneous speech.

It was established that the presence of hesitation pauses with repetition of words for the purpose of self-correction can mean insecurity, dependence on the evaluation of others and indirectly a situational speech barrier.

It was determined that the naturalness of the utterance, the absence of psychological barriers are not identical to a high level of mastery of a foreign language. Quite often respondents who are not worried about this do not learn the language perfectly. Conversely, people with high internal tension – those who are afraid of negative evaluation, whose level of self-confidence depends on achievements, results, opinions of others, have greater success in learning the language and its implementation in practice.

It has been analyzed that the most successful in overcoming speech barriers are people who are characterized by the following indicators: a high level of self-oriented perfectionism; high (much higher than normal) indicators of willpower, persistence and self-control; activity, sociability, responsibility; temperament according to the type of Researcher or Manager, high memory indicators.

It was found that the early start of language learning affects not so much the level of language proficiency, but confidence in communication. The low effectiveness of language learning after 12 years is not confirmed.

According to a semi-structured interview, it was established that the best condition for overcoming a psychological barrier during communication is the presence of the most favorable conditions: a positive mood of the speaker, a laid-back situation, for example, a friendly conversation, and the most comfortable addressee, with the absence of direct criticism, with an emphasis on positive moments and achievements. High-quality communication in a foreign language while learning and practicing it in a favorable atmosphere can create a different context for the individual and thus change his/her behavior and manifestations, building new neural connections in the brain, similar to work on psychotherapy.

We consider a more detailed study of situational and permanent psychological speech barriers, an in-depth study of the connection of the speaker's cognitive abilities, such as logical thinking, memory and attention, with the psychological speech barrier, and the search for overcoming it by creating trainings as a perspective for further research, conducting an experiment to measure the results.

List of key words: speech barrier, situational speech barrier, permanent speech barrier, psychological speech barrier, embolism coefficient, hesitation pause, situational anxiety.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРИ З ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ МОВЛЕННЄВИХ БАР'ЄРІВ	7
1.1 Мова і мовлення, мислення і ментальність.....	7
1.2 Комунікаційні бар'єри під час мовленнєвої практики та спілкування.....	10
1.3 Критичний вік оволодіння іноземною мовою та мовленнєвий бар'єр.....	18
1.4 Науково-історичні та соціальні чинники мовленнєвого бар'єру громадян України	21
Висновки до першого розділу	24
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВЛЕННЄВИХ БАР'ЄРІВ	26
2.1. Описання вибірки, обґрунтування вибору інструментарію та методичного забезпечення	26
2.2 Анкетування респондентів щодо мовленнєвого бар'єра. Аналіз першого етапу дослідження	31
2.3. Психолінгвістичне дослідження мовленнєвого бар'єра. Аналіз усних висловлювань та їх скриптів	37
2.4. Аналіз результатів дослідження	49
Висновки до другого розділу.....	63
ВИСНОВКИ	65
.....	
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	69
ДОДАТКИ	75